

МИНА МАЗАЙЛО
МИКОЛА КУЛІШ

СТО ТИСЯЧ

ІВАН
КАРПЕНКО-КАРИЙ

МАЙСТЕР КОРАБЛЯ
ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

ФЕДЬКО-
ХАЛАМИДНИК

ВОЛОДИМИР
ВИННИЧЕНКО

УКРАЇНА В ОГНІ
ОЛЕКСАНДР
ДОВЖЕНКО

25 ШЕДЕВРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ІЛЮСТРОВАНЕ ВИДАННЯ

25 шедеврів української літератури

Українська класична література відрізняється різноманіттям жанрів та сюжетів, активною соціальною спрямованістю. І завжди у центрі уваги письменників-класиків є герой, який бореться за справедливість та людяність.

Ця збірка шедеврів української літератури дає точно відображення тенденцій нашого художнього надбання, яке отримало світове звучання.

1. Мина Мазайло — Микола Куліш
2. Сто тисяч — Іван Карпенко-Карий
3. Чорна рада — Пантелеймон Куліш
4. Зачарована Десна — Олександр Довженко
5. Момент — Володимир Винниченко
6. Модри Камень — Олесь Гончар
7. Сом — Остап Вишня
8. Майстер корабля — Юрій Яновський
9. Федько-халамидник — Володимир Винниченко
10. За сестрою — Андрій Чайковський
11. Гайдамаки — Тарас Шевченко
12. Кавказ — Тарас Шевченко
13. Бджола та шершень — Григорій Сковорода
14. Інститутка — Марко Вовчок
15. Земля — Ольга Кобилянська
16. Україна в огні — Олександр Довженко
17. Ніч перед боєм — Олександр Довженко
18. О землі втрачена, явися... — Василь Стус
19. Садок вишневий коло хати — Тарас Шевченко
20. Дорогою ціною — Михайло Коцюбинський
21. Поза межами болю — Осип Турянський
22. Господи, гніву пречистого... — Василь Стус
23. Місце для дракона — Юрій Винничук
24. Казка про двох пальців — Емма Андієвська
25. Сіроманець — Микола Вінграновський

Зміст

Микола Куліш Мина Мазайло Комедія

Дійові особи:

Перша дія

Друга дія

Третя дія

Четверта дія

Іван Карпенко-Карий Сто тисяч Комедія в 4 діях

Дієві люде

Дія перша

Ява I

Ява II

Ява III

Ява IV

Ява V

Ява VI

Ява VII

Ява VIII

Ява IX

Ява X

Ява XI

Ява XII

Дія друга

Ява I

Ява II

Ява III

Ява IV

Ява V

Ява VI

Ява VII

Ява VIII

Ява IX

Ява X

Ява XI

Ява XII

Дія третя

Ява I

Ява II

Ява III

Ява IV

Ява V

Ява VI

Дія четверта

Ява I

Ява II

Ява III

Ява IV

Ява V

Ява VI

Ява VII

Ява VIII

Ява IX

Ява X

Ява XI

Ява XII

Пантелеймон Куліш Чорна рада

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

Орися (Ідилія).

Гордовита пара (Бабусине оповідання).

Олександр Довженко Зачарована Десна

Володимир Винниченко Момент (Із оповідань тюремної Шехерезади).

Олесь Гончар Модри Камень (Новела).

Остап Вишня Сом

Юрій Яновський Майстер корабля

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

Володимир Винниченко Федько-халамидник

Андрій Чайковський За сестрою (Оповідання з козацької старовини).

Тарас Шевченко Гайдамаки

[Передмова](#)
[Панове субскрибенти!](#)
[Все йде, все минає...](#)
[Інтродукція](#)
[Галайда](#)
[Конфедерати](#)
[Титар](#)
[Свято в Чигирині](#)
[Треті півні](#)
[Червоний бенкет](#)
[Гупалівщина](#)
[Бенкет у Лисянці](#)
[Лебедин](#)
[Гонта в Умані](#)
[Епілог](#)

[Тарас Шевченко Кавказ](#)

[Григорій Сковорода Бджола та шершень](#)

[Марко Вовчок Інститутка](#)

[Ольга Кобилянська Земля](#)

[I](#)

[II](#)

[III](#)

[IV](#)

[V](#)

[VI](#)

[VII](#)

[VIII](#)

[IX](#)

[X](#)

[XI](#)

[XII](#)

[XIII](#)

[XIV](#)

[XV](#)

[XVI](#)

[XVII](#)

[XVIII](#)

[XIX](#)

[XX](#)

[XXI](#)

[XXII](#)

[XXIII](#)

[XXIV](#)

[XXV](#)

[XXVI](#)

[XXVII](#)

[XXVIII](#)

[XXIX](#)

[XXX](#)

[XXXI](#)

[XXXII](#)

[Олександр Довженко Україна в огні](#)

[Олександр Довженко Ніч перед боєм](#)

[Василь Стус О землі втрачена, явися...](#)

[Тарас Шевченко Садок вишневий коло хати](#)

[Михайло Коцюбинський Дорогою ціною](#)

[I](#)

[II](#)

[III](#)

[IV](#)

[V](#)

[Осип Турянський Поза межами болю Повість-поема](#)

[Картина з безодні](#)

[Василь Стус «Господи, гніву пречистого...»](#)

[Юрій Винничук Місце для дракона Повість-казка](#)

[Розділ I](#)

[Розділ II](#)

[Розділ III](#)

[Розділ IV](#)

[Розділ V](#)

[Розділ VI](#)

[Розділ VII](#)

Емма Андієвська Казка про двох пальців
Микола Вінграновський Сіроманець

Микола Куліш

Мина Мазайло

Комедія

Дійові особи:

В оригінальному творі перелік дійових осіб відсутній.

Мина Мазайло — харківський службовець середніх літ. Змінює своє прізвище з українського Мазайло на російське Мазенін заради підняття кар'єрними сходінками.

Лина (Кирина) Мазайло — його дружина. В усьому підтримує свого чоловіка, надсилає телеграму тьоті Моті.

Рина (Мокрина) Мазайло — їхня дочка. Підтримує батька, просить Улю вплинути на Мокія.

Мокій Мазайло — їхній син. Свідомий українець, не підтримує прагнень батька.

Уля Розсохіна — подруга Рини. Знайомиться із Мокієм, вдаючи з себе українку на прізвище Розсоха, закохується в нього, після чого, попри власні переконання, починає підтримувати його.

Мотрона Розторгуєва (Тьотя Мотя) — сестра Лини з Курська. Вважає, що всі ми «руські» люди.

Тарас Мазайло — брат Мина з Києва. Підтримує українську мову на свій лад. Постійно сперечається з Мокієм стосовно вживання тих чи інших слів.

Баронова-Козино — вчителька «правільних проізношеній» російської мови.

Тертика, Аренський, Губа — комсомольці, друзі Мокія.

Перша дія

1

Нарешті **Уля** прийшла. **Рина** до неї, од люстра:
— Ой, Улю, ой, тільки Улю, і тобі не сором! Я жду тебе, жду, жду! Нерви як не луснуть, серце знемоглося. Ти не можеш з'явись собі, що в нас у квартирі робиться! Це ти купила нові рукавички? За скільки?.. Що тільки, Улю, робиться! Братик мій Мокій уже збожеволів од своєї укромви, ти розумієш?

Уля тільки на двері — і собі до люстра.

Виглянула. Примружила очі:

— За три сорок!

Рина до люстра. Зробила трагічні очі:

— І, мабуть, уб'є папу. За три сорок? Дешево... Або папа його, бо вже третя лампочка перегоріла — так пише по-українському, цілу ніч пише, ти розумієш, навіть вірші пише!

Уля повернулася од люстра:

— Що ти кажеш?

Рина до люстра, перехрестилась:

— От на! А папа не те що од Мокія укромви слухати не хоче, а навпаки — наше малоросійське прізвище змінити хоче і вже напитує собі вчительку, щоб могла навчити його правильно говорити по-руському, наприклад, не «сапоги», а «спаг'і»...

Уля навіть од люстра відійшла:

— Так?

Рина

— А Мокій не тільки не зна про це, а навпаки — мріє, ти розумієш, мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач.

Уля аж сіла:

— Та що ти кажеш?

— А папа ще зранку пішов до загсу на вивідки, чи можна змінити прізвище і чи має він право заставити Мокія, ти розумієш? Мокій про це нічого не зна, розумієш? Мама пише секретного в цій справі листа до тьоті Моті в Курськ, щоб **Тьотя Мотя** негайно (*гукнула в двері. «Мамо, на хвилинку!..» До Улі*) якнайскоріше приїхала, ти розумієш? Розумієш тепер, що в нас у квартирі робиться!

2

Увійшла **Мати. Рина** до неї:

— Ти написала листа?

Мати

— Уже й одіслала.

Рина

— Жаль! Я оце подумала; ніхто й не подума, що одного листа мало. Треба телеграму! (*Нервово заломила руки, подивилась у люстро, як вийшло*). Треба негайно телеграму вдарити! Те-ле-гра-му!

Мати теж заломила руки. В люстро:

— Навіщо телеграму, коли я вже витратила десять копійок, послала листа?

Рина

— Ой мамо, яка ти їй-богу!.. Та поки там **Тьотя** одержить листа, ти знаєш, що у нас тут статися може? Знаєш?.. (*Виразно*). Все! А ти кажеш — навіщо... Зараз піди й напиши!

Мати пішла.

Уля

— Слухай, Ринко! Невже і прізвище в загсі міняють?

— А ти думала де? Тільки в загсі! Прізвище, ім'я, по батькові, все життя тепер можна змінити тільки в загсі, розумієш? Ой Улю, ой Улюню! Коли ти мене любиш, зроби так, щоб Мокій закохався у тебе. Може, він кине

свої українські фантазії, може, хоч прізвище дасть поміняти...

— Ха-ха! Хіба це допоможе?

— Поможє. Закохуються ж так, що на розтрату йдуть, про партію забувають, і не абихто... Улюню! Золотко!

— Ти серйозно?

— Серйозно.

— Не зможу я цього зробити.

— Чого?

— Ну, просто не зможу. Хіба я така?

— Зможеш! У тебе чарівні очі, чудесні губи, прекрасний бюст. Ти його одним махом закохаєш.

— Це тобі так здається.

— От на! Він мені навіть якось сам казав, що в тебе напрочуд гарні очі.

— Серйозно?

— Серйозно! Тим гарні, казав, що іноді нагадують два вечірні озерця в степу.

Уля в люстро:

— Що ти кажеш?

— От на!

Уля роздумливо, мрійно:

— Два вечірні озерця.

Рина підкреслено:

— Не забувай — у степу.

Уля роздумливо, критично:

— Два вечірні озерця, с. Хоч це й поетично, проте... Знаєш, яку партію знайшла собі Оля Семихаткова?

— Ну?

— Комуніста. Молодий ще, ще двадцяти трьох нема, але стаж надзвичайний! Щоліта відпочиватиме в Криму.

А там не два озерця — море. Два моря! Чорне й Каспійське. Крім того, він сам з металістів, мускулатура в нього... Ола каже, як обійме — щось надзвичайне: немов, каже, гарячий удав... А кругом немов тропічний ліс. Температура — сорок.

Рина

— Отож почни з Мокія, Улько, — практику матимеш, як треба закохувати. Думаєш, Оля Семихаткова ото так зразу й взяла комуніста? Практику мала — з комсомольцями тощо. А наш Мокій теж у комсомолі скоро буде, розумієш?

Уля зацікавлено:

— Серйозно?

— Вже на збори ходить.

3

Увійшла **Мати**.

Рина

— Написала?

Мати

— «Курськ, Коренний ринок, 3б, Мотроні Розторгуєвій. Негайно, негайно приїзди. Подробиці листом. Сестра Лина». Я вмисне написала двічі «негайно», щоб вона, як тільки одержить телеграму, так щоб і їхала...

Рина

— А подробиці листом навіщо?

Мати

— Як навіщо? Щоб з них наперед довідалась, що ж таке у нас робиться...

Рина

— Ну, то вона й ждатиме листа.

Мати з досади прикусила язика. Тоді:

— То я хотіла, щоб не пропали ті десять копійок, що на листа витратила.

Рина

— Дай я покажу, як писати! *(Вголос)*. «Курськ, Коренний» — це так, ринок можна викинути, знають і так. *(Подумала)*. «Мрія воскресла. папа міняє...»

Мати

— Не папа, а Мина. Телеграма од мене.

Рина

— Не заважай! Мені ніколи!.. «Мрія воскресла. Мина міняє прізвище. Мокій збожеволів укрмови. Станеться катастрофа. Приїзди негайно». *(До матері)*. Розумієш тепер, як треба писати? На, перепиши й одішли! *(Мати вийшла, Рина до Улі)*. Тепер ти розумієш? Жах! Ой, Улюню! Молю тебе, благаю — закохай!

Уля схвильовано:

— Ну як я почну, чудійко ти? Сама знаєш, який він серйозний, ще й український. Ну як до його підступитися? З якого боку?

— З якого?

— Так.

— З українського.

— Не розумію. Як це?

— А так, що тільки з українського.

Уля подумала:

— Ти, я бачу, Рино, дурна. Та в нього ж іншого боку нема, а ти кажеш: тільки з українського. Він же з усіх боків український.

Рина подумала. Раптом:

— Ха-ха! Ти дурна!

— Серйозно?

— Серйозно дурна! А я що тобі кажу? Тільки з українського. Це й означає, що в нього другого боку нема, що він кругом український.

Уля розсердилася:

— Як так, то й розуміти не хочу! Взагалі! Бо все це дурниці взагалі.

Рина побачила — лихо:

— Улю! Золотко! Ти не дурна!

Уля до люстра:

— Не хочу! Не можу! Не знаю, як...

— Я покажу, як. Ось я зараз покличу його і покажу, як почати.

— Ні, ні!

— Побачиш, що зможеш. Ось зараз покличу. Він зразу розсердиться, нахнюпиться, це правда. Та я знаю, як до нього підійти, з якої сторони він одмикається. Дурненька, не бійся! Я тобі дам потайний ключик, я покажу стежечку до його сердечка.

— Ні, ні! Я не розумію! не розумію!

Тоді **Рина** натхненно, з викликом:

— Не віриш? А хочеш, Улько, і він тебе поведе сьогодні в кіно?

Як усяка Уля, **Уля** — кіноманка:

— Ти серйозно?

Рина не така, щоб назад.

Перехрестилась, немов збираючись у воду пірнути:

— От на! Тільки ти, Улю, не зірвись. Що не казатиму я, то немов з твого бажання, розумієш? Можеш навіть мовчати, тільки підтакни коли, кивни головою, усміхнися. А далі — сама побачиш... *(Постукала в двері до брата)*. Моко, вийди на хвилинку! Чуєш, Моко?

Уля ледь чутно, самими рухами:

— Рино, не треба! Золотко, не треба! *(Побачила, що та не слуха, підбігла до люстра. Очевидно, хотіла зробити очі озерцями. Не вийшло. Вхопилась за серце)*.

4

Увійшла **Мати**. До Рини голосно й авторитетно:

— Тьотя не одержить такої телеграми!

Рина

— Цс-с... Чого?

Мати тихше:

— А того, що в ній тринадцять слів, ти розумієш? Треба скоротити.

5

Увійшов **Мокій**, юнак з чорним висипом, під носом і по підборіддю, з мрійними, але злими очима. Хотів

grimнути на сестру, та побачив, що вона не сама:

— Ну?

Рина зробила знак матері, щоб та негайно вийшла.

Мати вийшла.

Рина до брата:

— Ти, здається, знайомився колись. Моя подруга — **Уля** Розсоха.

Уля самими губами:

— Розсохина.

Рина з натиском:

— Розсоха.

Мокій незграбно подав руку:

— Гм...

Рина

— На хвильку, Моко. **Улі** страшенно вподобалось українське слово — бразолійний, а я не знаю, що воно означає. Яка його тям?

Мокій хмуро, недовірливо:

— Бразолійний, ти хочеш сказати?

Рина до Улі:

— Як, Улю?.. Ах, так! Бразолійний! Бразолійний!

Мокій уважніше подивився на Улю. Кахикнув.

Тоді глухо:

— Бразолійний — темно-синій *(До сестри)*. Більш нічого? *(Взявся йти)*.

Рина до Улі:

— Бразолійний — темно-синій, розумієш, Улю?! *(До брата)*. **Уля** каже, що воно звучне таке, свіже — бразолійний. Бразолійний.

Мокій до Улі. Стримано:

— Ви де чули чи вчитали це слово?

Уля розгубилась:

— Я?.. Я не зна... Воно мені просто взяло і вподобалось...

Рина перехопила:

— **Улі** ще одне подобалось слово... *(До Улі)*. Яке ще тобі подобалося слово? Здається... ну, як? «Бринить» ти казала?

Уля

— «Бринить».

Рина

— Що таке «бринить», Моко?

Мокій м'якше:

— А, «бринить». По-руському — «звучить». Та тільки одним словом «звучить» його перекласти не можна. «Бринить» має... *(До сестри, нахмурившись)*. Стривай! Ти мене колись за це слово вже питала...

Рина здивовано:

— Я?

Мокій суворіше:

— Авжеж, питала. Просила, щоб я підлоги за тебе натер, і перед тим питала.

Рина

— Невже питала? Тепер пригадую. *(До Улі)*. Пам'ятаєш, ти вже раз у мене за це слово питала... *(До брата)*. А я у тебе спитала для Улі, та забула. *(До Улі)*. Пам'ятаєш?

Уля

— Аж двічі! **Рина** сказала, що ви добре знаєте українську мову, а мені саме тоді вподобалось це слово, і воно мені, не знаю чого, страшенно вподобалось. Спитала у Рини: що таке... «звучить»?

Рина перебила:

— «Бринить»! Отоді я, Моко, й спитала тебе. Ну да ж. Ти ще, пригадую, сказав, що «бринить» — якесь надзвичайне слово...

Мокій до Улі:

— «Бринить» має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це означає — він високо, ледве видко — бринить.

Уля примружила очі. **Рина** до Улі:

— Ти розумієш?

Уля кивнула головою. **Мокій** м'якше:

— Можна сказати — аеро бринить. А от іще кажуть: сніжок бринить. Це як випаде, а тоді зверху, в повітрі, ледве примітний такий, бринить.

Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля ніжно всміхнулась. **Мокій** розворушився:

— Або кажуть — думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще неясна — бринить. Спів бринить. Це, наприклад, у степу далеко ледве чутно пісню...

Уля мрійно:

— Бринить.

Мокій з гумором:

— Губа бринить. Так на селі й кажуть: аж губа бринить, так цілуватися хоче.

Уля

— А знаєш, Рино? Мені справді вподобалось це слово.

Рина

— Серйозно?

Уля

— Серйозно!

Рина

— Браво! Ти, я бачу, тепер зрозуміла, як і що. *(До Мокія)*. Між іншим, **Уля** страшенно любить українські кінокартини і написи... каже, що вони якісь... *(До Улі)*. Які, Улю?

Уля

— Надзвичайні.

Рина до Мокія:

— Ти розумієш?

Мокій

— На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало... Дуже мало!

Рина

— Оце ж вона й прийшла спитати, про оце ж і просить, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш?

Мокій

— Гм... Бачиш, мені треба сьогодні ввечері на комсомольські збори... На жаль, не можу, бо треба на комсомольські збори... Я пішов би, та мені треба на збори комсомолу.

Рина

— Я б сама з нею пішла, та коли ж її цікавить не так картина, як написи до неї: чи чистою укромовою написано, чи робленою, чи попсованою... *(До Улі)*. Я не знаю, чого тебе це цікавить.

Уля здивовано:

— Мене?

Рина

— Не однаково — чи чистою, чи робленою?..

Мокій

— Авжеж, не однаково! От, наприклад, написи в «Звенигорі» — краса! Стильні, поетичні, справжньою українською мовою писані. А подивіться ви на написи по других кінокартинах. Олива з мухами! Немов навмисне псують таку прекрасну, таку милозвучну мову...

Рина до **Улі**:

— От хто б тобі розказав, Улю! От хто б відповів на всі твої щодо української мови запитання!

Мокій до **Улі**:

— Бачите, мені треба на збори комсомолу... А вас справді цікавить все це? Українська мова і... взагалі?

Уля

— Взагалі страх як цікавить!

Рина

— Як стане коло української афіші: читає-читає, думає-думає, чи справжньою мовою написано, чи фальшивою... Я гукаю — Улю! Улю!

Мокій до **Улі**, приязно:

— Серйозно?

Уля почервоніла:

— Серйозно!

Мокій

— А знаєте, я сам такий. Побачу ото неправильно писану афішу, вівіску або таблицю — і досади тобі на цілий день. А які жахливі афіші трапляються, як перекручують українську мову...

Уля

— Серйозно?

Мокій

— Серйозно перекручують! Серйозно!.. Та ось я вам покажу одну таку афішку — помилуєтесь. *(Побіг і вернувся, щоб справити чемність)*. Вибачте, я зараз... На хвилинку... Такої афішки ви ще... *(Побіг)*.

Рина до Улі:

— А що?! Ще один захід — і ти, Улько, сьогодні в кіно. Ти тепер розумієш, як з ним треба поводитись? От тільки забула я попередити тебе, що не всяке українське він любить, розумієш? Раз на іменини, думаю, що йому купити, який подарунок? Купила малоросійську сорочку й штани. Так ти знаєш, сокирою порубав.

Уля пошепки:

— Що ти кажеш?

— От на... От що, Улюню! Ти котись зараз просто до нього в кімнату, розумієш? Бо тут він покаже тільки афішу, а там у нього словники, книжки. Хвильові всякі. Тичини. Хоч до вечора розпитуйся, залюбки відповідатиме. Побачиш яку книжку — і питай. Побачиш там Хвильового і питай, а тоді в кіно. Ну, а там ти вже сама знаєш, як і що. Іди! Дай я тебе перехрещу!

Уля до люстра. Від люстра під хрест.

Тоді раптом стала:

— А що, як не так спитаю? Не попаду на його смак?

Рина

— Попадеш.

Уля

— Ну як? Як? Коли мені здається, що «Стоїть гора високая» краще за Тичину.

Рина на мить замислилась, потьмарилась.

Раптом обличчя Ті засвітилося:

— Прекрасної Оце і май на увазі: що тобі подобається, те йому не подобається, і навпаки, розумієш?

Уля добрала розуму:

— А не помилюся?

Рина

— Ні!

Уля боязко підійшла до Мокієвих дверей.

Постояла. І таки пішла.

Рина до люстра:

— Ху! Слава Богу.

6

Увійшла **Мати**.

Рина

— Ну, що там у тебе з телеграмою? Написала?

Мати

— Вже й одіслала. Домаху попросила, щоб віднесла. Тільки я скоротила...

Рина

— Як же ти скоротила?

Мати

— Так, як я одна тільки вмію. Вийшло коротко й дешево. Ось копія: «Курськ, Коренний, 36. Катастрофа. Мока українець. Приїзди. Лина. Негайно приїзди». Все...

Рина

— Ха-ха! Та тьотя ніколи не одержить такої телеграми!

Мати

— Не вигадуй дурниць! Це тобі досадне за тринадцять?

Рина

— Та кому телеграма? Коренному ринкові?

Мати

— Тьоті ж: Коренний, 36, Катастро...

Прикусила язика, аж позеленіла. Тоді:

— Ну що ж тут такого? На Коренному ринку здогадаються, що ця телеграма до тьоті Моті.

Рина за копію:

— Ослице! Дай я допишу!

Мати вирвала назад:

— Я сама!

Рина

— Дай, кажу!

Мати

— Я сама, кажу!

Знову задзвонив дзвоник. Тепер уже **Мати** вискочила в коридор.

Повернулась бліда, ще більш схвильована:

— Папа прийшов...

7

Ускочив **Мазайло**.

Подивився гарячими, натхненними очима:

— Дайте води! *(Випив води. Помацав серце)*. Думав, не переживе...

Мазайлиха і Рина

— Ну?

— Не міняють?

Мазайло

— По радіо читають, в анатоміях пишуть: серце — орган, що гонить кров, орган кровогону. Нічого подібного! Серце — це перш за все орган, що передчува і вгадує. Однині вірю йому, а більш нікому в світі. Серйозно кажу!

Мазайлиха та **Дочка** й собі за серце:

- Поміняли?
- Не міняють?

Мазайло

— Ще як я підходив до загсу — думалось: а що, як там сидить не службовець, а українець? Почує, що міняю, так би мовити, його українське — і заноровиться. На зло тобі заноровиться. І навпаки думалось: а що, як сидить такий, що не тільки прізвище, всю Україну змінив би? А що, як і такий, що що йому, до твого прізвища — до себе він байдужий під час служби, себто сидить, нічого не бачить і себе не поміча? А що, як такий, думалось, що почне з діда-прадіда? А що, як не той, і не другий, і не третій?.. А що, як і той, і другий, і третій?.. І серце, серце вже тоді передчуло. Там сидів... *(Випив води)*. Од усіх вищезгаданих середній.

Мазайлиха

- Которий же?
- Середній од усіх, кажу! Арихметично середній, помоему. Увійшов...

Рина

- Хто?

Мазайло

— Я! Він сидів. Спитав сухо, якимсь арихметичним голосом: «Вам чого?» Я до нього — і раптом відчув, що вся кров мені збігла в ноги і стала. А серце, як дзвін на пожар, бев-бев-бев... і десь, немов як справді пожар, зайнялося. Палахкотить... Питаю і не чую свого голосу: чи можна, кажу, змінити прізвище? Він подивився і знов: «Вам чого?» — арихметичним голосом. Як чого? Як чого? — заскакало огненно в голові. Двадцять три роки, кажу, ною я це прізвище, і воно, як віспа на житті — Мазайло!.. Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гуляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не

приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло! А він знову: «Вам чого? — питаю».

Мазайлиха

— Мене обдурив: я покохала не Мазайла, а Мазалова, чом не сказав?

Рина

— І тепер сміються, регочуть — Мокрина Мазайло, не сказав?

Мазайло

— Я нічого не сказав. То мені лише здавалось, що питаю, кажу. А вийшло так, що я став перед ним і мовчав... Мені заціпило...

Мазайлиха

— Було б голкою вколотися.

Мазайло

— Хтось одвів мене до дверей. Все — як у тумані. Не знаю, де я, чого прийшов. Серця вже не чую. І раптом воно тьох! — перед очима якесь писане оповіщення... Немов не я, немов хтось інший за мене чита — *(серце!)*. Список осіб, що міняють своє прізвище. Минько Панас на Мінервина Павла. Читаю, не розумію. Вайнштейн Шмуель-Калман-Беркович на Вершиних Самійла Миколайовича — читаю; Засядь-Вовк на Волкова, читаю, Ісидір Срайба на Алмазова, і тут все прояснилось. Я зрозумів, де я і чого прийшов, повернувся назад, питаю і чую свій голос: скажіть, чи можна змінити своє прізвище і як? І чую арихметичний, щодалі симпатичніший: «Можна!» Отак і отак... Ура! — крикнуло серце.

Рина радісно і разом погрозливо:

— Цс-с-с. *(Показала на двері, де Мокій)*.

Мазайло натхненно, але тихіш:

— Вра! Вдарило, задзвонило, як на Великдень... *(Поцілував жінку)*. Отак! *(Дочку)*. Отак *(знов жінку)* і отак!

Мазайлиха, мало не плачучи з радості:

— Яке ж тобі прізвище дадуть, Минасю?.. Яке?

Рина

— Було б попросити і нам Алмазова...

Мазайло, немов диригуючи над якимсь невидимим хором:

— Отак і отак! Виберіть прізвище, яке до вподоби.

Жінка і дочка руками, мов крилами птиці, наввипередки:

— Сіренєв! Сіренський!

— Розов! Де Розе!

— Тюльпанов!

— Фон Лілієн!

Мазайло, диригуючи:

— Подайте заяву. На два рублі марок. На публікацію тиждень чи два. Все! *(По паузі, погладивши серце)*. Думав, не переживе.

Мазайлиха

— З Мокієм що робити, Минасю? Він же і слухати не захоче...

Мазайло раптом перестає диригувати. Потемнів:

— Він ще не знає?

Мазайлиха

— Ні!

Мазайло з радісним гнівом:

— Заставлю! Виб'ю з голови дур український! А як ні — то через труп переступлю. Через труп!.. До речі, де він? Покличте його! Покличте негайно! *(Гукнув)*. Мокію! Чуєш? Гей, ти!

Дочка спинила:

— Папо, поки що йому про це ні слова! До публікації, розумієш?

Мазайло

— Тепер не боюсь! Не боюсь! Бо тричі звертався я до загсу, тричі, тричі допитував... Аж нічого він не може вдіяти. Маю повне, необмежене право змінити не то що своє прізвище — по батьковій й дідовій ім'я й прізвище. Чула?... Та після цього... Мокію!

Дочка

— Ти, здається, маєш знайти собі вчительку?

Мазайло

— Правильних проізношеній?.. Вже знайшов! Найняв! В понеділок прийде на лекцію... Прекрасна вчителька. Рафінадна руська вимова... Прізвище **Баронова-Козино**.

Мазайлиха

— Яка краса!

Дочка до батька:

— І ти думаєш, що Мока, знаючи про зміну прізвища, не вчинить під час лекції демонстрації, скандалу?

Мазайло

— Уб'ю!

Мазайлиха

— Минасю, яка грубість!

Мазайло

— Ну, вигоню з дому!

Дочка

— Ой, папо, ой, тільки, папо! Який ти... Та краще до публікації помовчати. З'яви собі: ти вибираєш прізвище — Мокій нічого про це не зна, розумієш? Ти береш лекції «правильних проізношеній» — Мокій не зна, розумієш? Тим часом я і мама скликаємо родичів на сімейну раду — Мокій не зна...

Мазайлиха

— Сестру мою Мотю з Курська.

Дочка:

— Можна буде ще дядька Тараса з Києва.

Мазайлиха жажнулася:

— Тараса Мазайла? Господь з тобою!.. Та чи не в нього наш Мокій і вдався? Там такий, що в нього кури по-українському говорять.

Дочка

— Без дядька Тараса! Тьотя і ми натиснемо на Мокія, розумієш, папо?

Мати

— Та Мотя одна на нього подіє!.. Хіба ти, Минасю, не знаєш, як вона вміє взагалі?

Дочка

— Крім того, ще один план є на Мокія вплинути... Не віриш? А хочеш, папо, і він за тиждень-два кине свої українські мрії? От давай! Тільки ти мовчок. Розумієш?

Жінка нервово:

— Мино!

Дочка

— Абсолютний мовчок на два тижні. Не віриш? Ну, на тиждень, папочко!

Жінка погрозово:

— Мин-но!

Дочка, поцілувавши батька:

— Пане Сіренський! Розов! Де Розе! Тюльпанов! Ну?

Мазайло

— Ну, гаразд. На тиждень... *(В люстро)*. Все одно я скоро скажу... Прощай, Мазайло! Здрастуй...

8

В цей момент підвищений, радісний голос **Мокіїв**:

— ...Мазайло-Квач, наприклад.

Вирвався з рипом дверей. **Мокій** вийшов з **Улею**.

Не помітивши навіть батька, переконував далі, агітував Улю:

— Мазайло-Квач, Улю! Це ж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище. Це ж зовсім не те, як якесь заяложене, солодко-міщанське: Аренський, Ленський, Юрій Милославський... Взагалі українські прізвища оригінальні, змістовні, колоритні... Рубенсівські — от! Убийвовк, наприклад, Стокоз, Семиволос, Загнибога. Загнибога! Прекрасне прізвище, Улю! Антирелігійне! Це ж не те, що Богоявленський, Архангельський, Спасов. А німецькі хіба не такі, як